

Kategorija: 2.6.10.5.2.17. Kiti žalos atlyginimo atvejai;

Civilinė byla Nr. e3K-3-105-684/2019
Teismo proceso Nr. 2-55-3-01083-2016-6
Procesinio sprendimo kategorija 2.6.10.5.2.17
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. gegužės 20 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Alės Bukavinienės, Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas) ir Algio Norkūno,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrino civilinę bylą pagal **atsakovų Vilniaus miesto savivaldybės, B. R. B. ir uždarnosios akcinės bendrovės „Vilniaus viešasis transportas“** kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 15 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bankrutuojančios viešosios įstaigos „Vilnius veža“ ieškinį atsakovams O. R. V., B. R. B., Vilniaus miesto savivaldybei ir uždarajai akcinei bendrovei „Vilniaus viešasis transportas“ dėl žalos atlyginimo (tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, V. G., J. P., V. P., A. V.-P.).

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama **dėl viešosios įstaigos vadovo ir dalininkų civilinės atsakomybės už žalą, padarytą laiku nesikreipus dėl bankroto bylos viešajai įstaigai iškelimo, įstaigos nemokumo momento nustatymo.**

2. Ieškovė, atstovaujama bankroto administratoriaus, kreipėsi į teismą, prašydama:

2.1. priteisti iš atsakovo B. R. B. 9105,93 Eur žalos atlyginimą;

2.2. priteisti solidariai iš atsakovių Vilniaus miesto savivaldybės ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ 12 005,77 Eur žalos atlyginimą;

2.3. priteisti solidariai iš atsakovų B. R. B., Vilniaus miesto savivaldybės ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ 582 871,83 Eur žalos atlyginimą;

2.4. priteisti solidariai iš atsakovių Vilniaus miesto savivaldybės, UAB „Vilniaus viešasis transportas“ ir O. R. V. 21 975,53 Eur žalos atlyginimą;

2.5. priteisti iš atsakovų B. R. B. ir O. R. V. 5 procentų dydžio, iš atsakovių Vilniaus miesto savivaldybės ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ 6 procentų dydžio metines palūkanas už priteistas sumas nuo bylos iškelimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo dienos (toliau – procesinės palūkanos).

3. Ieškovė nurodo, jog ji buvo įsteigta Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2012 m. kovo 21 d. sprendimo ir 2012 m. balandžio 2 d. steigimo sutarties pagrindu. Atsakovės Vilniaus miesto savivaldybė ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ yra ieškovės dalininkės, turinčios atitinkamai 51 ir 49 (iš 100) balsus. Kiti atsakovai atitinkamai laikotarpiais ėjo ieškovės vadovo pareigas.

4. Ieškovė pažymėjo, kad Vilniaus apygardos teismas 2015 m. rugsėjo 17 d. nutartimi iškėlė jai bankroto bylą, 2016 m. balandžio 7 d. nutartimi patvirtino jos kreditorių finansinius reikalavimus, kurie sudaro 590 145,33 Eur sumą.

5. Ieškovės teigimu, atsakovai, pažeisdami savo pareigas, neužtikrino kreipimosi laiku į teismą dėl bankroto bylos jai iškelimo ir taip savo veiksmais padarė žalą ieškovei ir jos kreditoriams. Atsakovams kyla solidarioji atsakomybė atlyginti ieškovės kreditorių patirtą žalą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Vilniaus apygardos teismas 2017 m. lapkričio 2 d. sprendimu patenkino ieškinį iš dalies:

6.1. priteisė ieškovei iš atsakovo B. R. B. 3908,95 Eur žalos atlyginimą;

6.2. priteisė ieškovei solidariai iš atsakovų B. R. B., Vilniaus miesto savivaldybės ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ 482 229,65 Eur žalos atlyginimą;

6.3. priteisė ieškovei solidariai iš atsakovių Vilniaus miesto savivaldybės ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ 10 948,03 Eur žalos atlyginimą;

6.4. priteisė ieškovei solidariai iš atsakovių O. R. V., Vilniaus miesto savivaldybės ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ 1448,34 Eur žalos atlyginimą;

6.5. priteisė ieškovei solidariai iš visų atsakovų 705,31 Eur žalos atlyginimą;

6.6. priteisė ieškovei iš visų atsakovų 5 procentų dydžio procesines palūkanas.

7. Teismas, spręsdamas klausimą dėl ieškovės faktinio nemokumo atsiradimo momento, nustatė, kad jos pradelsti įsipareigojimai 2014 m. sausio 1 d. sudarė 61 606,45 Eur. Ieškovės turto, įrašyto į balansą, vertė 2013 m. gruodžio 31 d. sudarė 934 273,34 Eur, tačiau didžiąją šios vertės dalį, t. y. 854 305,86 Eur, sudarė lizingo būdu įgytų automobilių vertė. Teismas pažymėjo, kad, vertinant įmonės mokumą, neturi būti atsižvelgiama į balanse įrašyto turto, kuris nėra valdomas nuosavybės teise, t. y. lizingo būdu įgyto turto, vertę, ir, nustatęs, kad ieškovei nuosavybės teise priklausančio turto vertė 2013 m. gruodžio 31 d. sudarė 79 392,25 Eur, konstatavo, kad ieškovė 2014 m. sausio 1 d. jau buvo nemoki, nes jos pradelsti įsipareigojimai viršijo pusę į balansą įrašyto (realiai turimo) turto vertės.

8. Teismas, spręsdamas klausimą dėl atsakovo B. R. B. neteisėtų veiksmų ir kaltės, konstatavo, kad šis atsakovas, eidamas ieškovės vadovo pareigas laikotarpiu nuo 2014 m. sausio 1 d. iki 2015 m. birželio 18 d., turėjo žinoti, kad įmonė vėluoja mokėti einamąsias įmokas ir neturi galimybių atsiskaityti su visais kreditoriais. Atsakovas per 5 dienas nuo nustatytos įmonės nemokumo dienos (2014 m. sausio 1 d.) nepateikė teismui pareiškimo dėl bankroto bylos ieškovei iškėlimo ir taip pažeidė Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – *ĮBĮ*) 8 straipsnio 1 dalies imperatyvą. Teismas papildomai pažymėjo, kad Vilniaus miesto apylinkės teismas 2015 m. rugpjūčio 10 d. nutarimu patraukė atsakovą administracinėn atsakomybėn už pareiškimo dėl bankroto bylos ieškovei iškėlimo nepateikimą.

9. Teismas, pasisakydamas dėl atsakovės O. R. V. neteisėtų veiksmų ir kaltės, nurodė, jog atsakovė, iki buvo paskirta įstaigos vadove, žinojo, kad įstaiga susiduria su finansiniais ir veiklos vykdymo sunkumais, nes, kaip patvirtino pati atsakovė, jos užduotis buvo nustatyti, ar įstaiga gali tęsti veiklą. Teismas pažymėjo, kad atsakovė per dvi savaites (nuo tos dienos, kurią pradėjo eiti vadovės pareigas (2015 m. liepos 2 d.)), t. y. iki 2015 m. liepos 17 d., galėjo susipažinti su įstaigos finansine būkle, tą ji pati pripažino, tačiau, eidama šias pareigas nuo 2015 m. liepos 18 d. iki 2015 m. rugpjūčio 17 d., ji taip pat nepateikė teismui pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo. Įstaiga nevykdė veiklos tuo laikotarpiu, tačiau atsakovė neužtikrino, kad nebūtų pažeistos kreditorių teisės: ji sudarė naujas sutartis ir didino įsipareigojimus kreditoriams, nors turėjo suprasti, kad nauji įsipareigojimai galės būti vykdomi tik taikant bankroto procedūras. Teismo vertinimu, šios aplinkybės patvirtina, kad atsakovė civilinės atsakomybės prasme tyčia darė kreditoriams žalą.

10. Teismas, pasisakydamas dėl atsakovių Vilniaus miesto savivaldybės ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ – ieškovės dalininkų – neteisėtų veiksmų ir kaltės, nurodė, jog atsakovės dalyvavo 2014 m. balandžio 16 d., 2014 m. balandžio 24 d. ir 2014 m. rugsėjo 15 d. vykusiuose visuotiniuose dalininkų susirinkimuose ir svarstė klausimus, susijusius su įstaigos veikla, tačiau nekėlė klausimų dėl įstaigos finansinės ataskaitos tvirtinimo ir finansinės būklės, nors turėjo tokią pareigą pagal Lietuvos Respublikos *viešųjų įstaigų įstatymo* 10 straipsnio 1 dalies 6 punktą. Teismo vertinimu, dalininkų pareigą domėtis įstaigos finansinės veiklos rezultatais patvirtina ir tas aspektas, kad jos skyrė įstaigai didelius įnašus – savivaldybė 2013–2015 metais skyrė net 866 126,04 Eur dotacijų iš savivaldybės biudžeto ir nereikalavo šių lėšų panaudojimo ataskaitų. Teismas, įvertinęs nurodytas aplinkybes, konstatavo, kad dalininkės vėliausiai iki 2014 m. gegužės 31 d. turėjo susipažinti su įstaigos finansine būkle ir atitinkamai imtis *ĮBĮ* 8 straipsnio 1 dalyje nurodytų veiksmų, t. y. pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo arba atkurti įstaigos mokumą. Teismas pripažino, kad dalininkės po 2014 m. balandžio mėn. įvykusių visuotinių dalininkų susirinkimų, kuriuose buvo sprendžiama dėl įstaigos veiklos pobūdžio pakeitimo, turėjo suprasti apie tikrąją įstaigos finansinę būklę, t. y. jos nemokumą. Tolesnis dalininkų neveikimas patvirtina jų aplaidumą ir kreditorių interesų nepaisymą, t. y. žalos jiems darymą.

11. Teismas, spręsdamas klausimą dėl įstaigos vadovų ir dalininkų atsakomybės apimties ir pobūdžio, konstatavo, kad:

- 11.1. Atsakovo B. R. B. atsakomybė yra vienasmenė už įstaigos prisiimtus naujus įsipareigojimus kreditoriams laikotarpiu nuo įstaigos nemokumo dienos, t. y. nuo 2014 m. sausio 1 d., iki dalininkų pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo atsiradimo dienos, t. y. iki 2014 m. gegužės 31 d.
- 11.2. Atsakovo B. R. B. atsakomybė yra solidari kartu su dalininkų atsakomybe už įstaigos prisiimtus naujus įsipareigojimus kreditoriams laikotarpiu nuo 2014 m. gegužės 31 d. iki atsakovo B. R. B. darbo santykių pabaigos, t. y. iki 2015 m. birželio 18 d.
- 11.3. Dalininkų atsakomybė yra solidari už įstaigos prisiimtus naujus įsipareigojimus kreditoriams laikotarpiu nuo 2015 m. birželio 18 d. iki tos dienos, kurią naujai paskirta vadovė įgijo pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, t. y. iki 2015 m. liepos 18 d.
- 11.4. Atsakovės O. R. V. atsakomybė yra solidari kartu su dalininkų atsakomybe už įstaigos prisiimtus naujus įsipareigojimus kreditoriams laikotarpiu nuo 2015 m. liepos 18 d. iki tos dienos, kurią įstaigos kreditorius pateikė pareiškimą dėl bankroto bylos įstaigai iškėlimo, t. y. iki 2015 m. rugpjūčio 17 d.
- 11.5. Visų atsakovų atsakomybė yra solidari, kai skola yra tęstinė, t. y. patenka į kelių atsakovų atsakomybės laikotarpį ir nėra galimybės nustatyti skolos struktūros arba skolos dalis buvo padengta vėliau. Tas taikoma nustatant atsakomybę už įsipareigojimus darbuotojams ir už tęsines paslaugas.
12. Teismas, sutikdamas su atsakovais, konstatavo, kad ne visa ieškovės nurodoma žala, t. y. ne visi ieškovės kreditorių finansiniai reikalavimai, atsiradę laiku nesikreipus dėl bankroto bylos iškėlimo, yra atsakovų neteisėtų veiksmų, pasireiškusių pareigos užtikrinti kreipimąsi laiku dėl bankroto bylos iškėlimo nevykdymu, rezultatas, ir todėl patenkino ieškinį tik iš dalies.
13. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi atsakovų apeliacinius skundus, 2018 m. lapkričio 15 d. nutartimi paliko nepakeistą Vilniaus apygardos teismo 2017 m. lapkričio 2 d. sprendimą.
14. Kolegija sutiko su atsakovo B. R. B. argumentu, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai taikė tą *ĮBĮ* 8 straipsnio redakciją, kuri galiojo bylos nagrinėjimo momentu, kita vertus, pažymėjo, kad teisinis reguliavimas pareigos inicijuoti bankroto bylą ir už šios pareigos pažeidimą kylančios atsakomybės aspektais nėra iš esmės pakitęs.
15. Kolegija atmetė atsakovo B. R. B. argumentą, kad pirmosios instancijos teismas nenurodė, kokiais įrodymais rėmėsi nustatydamas įstaigos nemokumo momentą. Kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas vertino ieškovės pateiktus retrospektyvius įstaigos buhalterinės apskaitos registrų išrašus, t. y. įrodymus, kurie atspindėjo įstaigos prievolių būklę konkrečiu laikotarpiu. Apskaitos registrai, t. y. suvestiniai įstaigos kreditorių (debitorių) duomenys, yra patikimi rašytiniai įrodymai, kuriuose fiksuojama situacija būtų pagal pirminius buhalterinius dokumentus. Kolegija nurodė, jog atsakovai nepateikė įrodymų, kurie paneigtų šiuose registruose užfiksuotus duomenis, todėl pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad nėra būtina rinkti pirminius buhalterinius dokumentus, t. y. mokėjimo dokumentus ir sutartis su tiekėjais, siekiant nustatyti, ar konkrečios prievolės įvykdymo terminas yra pradelstas. Kolegija pažymėjo, kad tais atvejais, kai skolų pradelsimo faktai yra aiškūs iš registre fiksuotos skolų struktūros, pirminiai buhalterinės apskaitos dokumentai vertintini kaip pertekliniai duomenys, o šių duomenų rinkimas ir vertinimas neatitiktų proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principų. Kolegija apibendrindama konstatavo, kad nėra teisinio pagrindo abejoti tais duomenimis, pagal kuriuos pirmosios instancijos teismas nustatė pradelstų įsipareigojimų apimtį.
16. Kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad lizingo pagrindais naudotų transporto priemonių, nors jos ir įtrauktos į balansą kaip įstaigos turtas, vertė neturi būti vertinama sprendžiant dėl įstaigos (ne)mokumo, kol turtas nėra išpirktas iš lizingo davėjo. Kita vertus, kolegija pripažino pagrįstu atsakovo B. R. B. argumentą, kad, vertinant įstaigai priklausančio turto vertę, išskaičiuotina ne visa lizingo būdu įgyto turto vertė, o tik neišpirkta šio turto vertė. Kolegija nustatė, kad lizingo būdu įgytų transporto priemonių vertė, įrašyta į balansą, sudarė 684 855,30 Eur, neišpirkta vertė – 678 521,49 Eur, ir taip priėjo prie išvados, kad lizingo būdu įgyto turto išpirkta vertė tesudarė 6333,81 Eur. Kolegija konstatavo, kad lizingo būdu įgytų transporto priemonių išpirktos vertės įvertinimas vis tiek nepaneigia pirmosios instancijos teismo išvados, kad įstaigos pradelsti įsipareigojimai 2014 m. sausio 1 d. viršijo pusę į balansą įrašyto įstaigai priklausančio turto vertės, pagrįstumo.
17. Kolegija, pasisakydama dėl atsakovų B. R. B. ir Vilniaus miesto savivaldybės argumentų, kad įstaigos nemokumo momentas yra konstatuotas Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. rugpjūčio 10 d. nutarimu, pripažino, kad šiuo nutarimu nustatytos faktinės aplinkybės turi prejudicinę galią, tačiau nesutiko su atsakovais, kad pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas šią civilinę bylą, negalėjo nustatyti ankstesnio, negu nurodytas nutarime (2015 m. gegužės mėn.), įstaigos nemokumo momento. Kolegijos vertinimu, teismo nutarime konstatuotas faktas, kad įstaiga 2015 m. gegužės mėn. buvo nemoki, nepaneigia galimybės, kad nemokumas galėjo atsirasti ir anksčiau. Tokios aplinkybės nebuvo įrodinėjamos administracinio teisės pažeidimo bylos procese.

18. Kolegija nesutiko su atsakovų B. R. B. ir Vilniaus miesto savivaldybės teikiamu aiškinimu, kad įstaiga gali būti pripažįstama nemokia tik tada, jeigu ji iš esmės faktiškai nebevykdo veiklos ir yra nepajėgi ją vykdyti ateityje, ir kartu atmetė jų argumentus, kad įstaigos nemokumas negalėjo būti nustatytas 2014 m. sausio 1 d., nes įstaiga toliau vykdė (netgi pelningą) veiklą, mokėjo mokesčius. Kolegija pažymėjo, kad įstaiga 2014 m. sausio 1 d. turėjo įsipareigojimų tiek tiekėjams, tiek Valstybinio socialinio draudimo fondo ir valstybės biudžetams. Aplinkybė, kad įstaiga 2014–2015 metais dar vykdė veiklą, mokėjo tam tikrus mokesčius ar vykdė tam tikras prievoles, nereiškia jos mokumo. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Centralizuoto vidaus audito skyriaus 2015 metų audito veiklos ataskaitoje, be kita ko, nurodyta, kad įstaigos veiklos rezultatas formaliai vertinant yra pelnas, tačiau, eliminavus savivaldybės tikslinio finansinio įnašo, kuriuo buvo kompensuojamos sąnaudos, įtaką finansiniam veiklos rezultatui, įstaigos veikla būtų nuostolinga. Šioje ataskaitoje taip pat nurodyta, jog įstaigai trūksta apyvartinių lėšų ir ji negali vykdyti įprastos veiklos. Kolegija pažymėjo, kad veiklos vykdymo ir mokesčių mokėjimo faktai, kai tokie veiksmai atliekami ne gaunamų pajamų iš įstaigos veiklos sąskaita, o steigėjai skiriant tikslinius finansinius įnašus, negali būti traktuojami kaip įstaigos mokumo įrodymas. Atsakovas B. R. B., nors ir nurodo, jog turėjo pagrindą tikėtis, kad įstaigos finansinė padėtis pagerės, negalėjo nežinoti, kad dalininko skiriami įnašai neatkuria įstaigos mokumo, o tik sudaro sąlygas padengti tam tikros rūšies pradelstas skolas.

19. Kolegija atmetė atsakovių – ieškovės dalininkų – argumentus, kad jos nėra tie subjektai, kurie turėjo pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos ieškovei iškelimo. Kolegija pažymėjo, kad viešosios įstaigos dalininkai *[B]* 2 straipsnio 9 dalies prasme laikomi jos savininkais, kuriems *[B]* 8 straipsnio 1 dalies prasme tenka pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo.

20. Kolegija sutiko su atsakovo B. R. B. argumentu, kad šios bylos ginčui spręsti aktuali *[B]* 8 straipsnio 1 dalies redakcija nenustatė konkretaus termino, per kurį nemokios įmonės vadovas ar savininkas turi kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškelimo, tačiau kartu pažymėjo, kad šis argumentas neturi įtakos vertinant teismo išvadų pagrįstumą. Įstaigos vadovas, būdamas atsakingas už jos kasdienę veiklą, turi veikti taip, kad jo veikimas geriausiai atitiktų įstaigos interesus, o tas kartu reiškia, kad veiksmai, kuriais įstaigai gali būti padaryta žala ar ji gali didėti, turi būti nedelsiant nutraukti, įstaigos vadovas privalo iš karto, t. y. per protingą terminą, kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo, įstaigai tapus nemoki. Šiuo metu galiojančioje įstatymo redakcijoje įtvirtintas penkių dienų terminas, nors ankstesnėje įstatymo redakcijoje ir nebuvo nustatytas, yra operatyvus, protingas ir pakankamas, kad asmuo įgyvendintų savo pareigą.

21. Kolegija nurodė, kad atsakovas B. R. B. laikotarpiu nuo 2013 m. kovo 27 d. iki 2015 m. birželio 18 d. ėjo įstaigos vadovo pareigas, vadinasi, jis ir vadovavo įstaigai tuo momentu, kai ji tapo nemoki. Be to, būtent jam teko pareiga parengti ir pateikti dalininkėms tvirtinti 2013 metų ir vėlesnių metų įstaigos finansinės atskaitomybės dokumentus. Kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas tinkamai nustatė šio atsakovo pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įstaigai iškelimo momentą.

22. Kolegija nurodė, kad dalininkės netvirtino įstaigos 2013–2015 metų finansinės atskaitomybės dokumentų dėl tos priežasties, kad įstaigos vadovas neteikė jų tvirtinti. Atsakovės dalyvavo 2014 m. balandžio 16 d., 2014 m. balandžio 24 d. ir 2014 m. rugsėjo 15 d. vykusiuose visuotiniuose dalininkų susirinkimuose ir svarstė klausimus, susijusius su įstaigos veikla (veiklos modelio keitimu, ilgalaikio turto nuoma, automobilių nuomos kainos nustatymu, dispečerinės paslaugų kainos pakeitimu), tačiau nekėlė klausimų dėl įstaigos finansinės atskaitos tvirtinimo ir finansinės būklės. Vėliau visuotinis dalininkų susirinkimas iki 2015 m. birželio 10 d. nebuvo šaukiamas ir dalininkės vėlgi nekėlė jo sušaukimo klausimo, nors metinės finansinės atskaitomybės dokumentai joms turėjo būti pateikti tvirtinti atitinkamai iki 2014 m. balandžio 30 d. (už 2013 metus) ir 2015 m. balandžio 30 d. (už 2014 metus) (*Viešųjų įstaigų įstatymo 10* straipsnio 5 dalis). Kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas, nustatęs, kad dalininkės po 2014 m. balandžio mėn. įvykusių visuotinių dalininkų susirinkimų, kuriuose buvo sprendžiama dėl įstaigos veiklos pobūdžio pakeitimo, tačiau nebuvo teikiami tvirtinti ir tvirtinami metinės finansinės atskaitomybės dokumentai, turėjo suprasti ir įvertinti tikrąją įstaigos finansinę būklę, t. y. jos nemokumą, pagrįstai konstatavo, kad dalininkės vėliausiai iki 2014 m. gegužės 31 d. turėjo susipažinti su įstaigos finansine būkle ir atitinkamai imtis *[B]* 8 straipsnio 1 dalyje nurodytų veiksmų, t. y. pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškelimo arba atkurti įstaigos mokumą.

23. Kolegija atmetė atsakovės UAB „Vilniaus viešasis transportas“ argumentą, kad pirmosios instancijos teismas, pripažinęs dalininkų teises jų pareigomis, nepagrįstai konstatavo dalininkų veiksmų neteisėtumą. Kolegijos vertinimu, atsižvelgiant į *Viešųjų įstaigų įstatymo 10* straipsnio 5 dalies nuostatų imperatyvų pobūdį, visuotiniam dalininkų susirinkimui šio įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 6 punktu priskirta kompetencija tvirtinti metinių finansinių atskaitų rinkinį negali būti vertinama kaip dalininkų teisė, o ne pareiga. Kolegija, įvertinusi *Viešųjų įstaigų įstatyme* įtvirtintas dalininkų teises, visuotinio dalininkų susirinkimo kompetenciją, taip pat atsižvelgdama į tą aplinkybę, kad atsakovė Vilniaus miesto savivaldybė turėjo 51 balsą iš 100, o atsakovė UAB „Vilniaus viešasis transportas“ – 49 balsus iš 100, pripažino pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvadą, kad abi dalininkės turėjo ne tik teisę, bet ir pareigą lygiavertiškai domėtis įstaigos veikla bent jau tiek, kad galėtų įgyvendinti kituose įstatymuose nustatytas pareigas.

24. Kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad ir atsakovė O. R. V., kaip vadovė, turėjo pareigą, bet jos neįvykdė, kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įstaigai išskėlimo.

25. Kolegija atmetė atsakovų argumentus, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai individualizavo žalą. Kolegija nurodė, jog:

25.1. Žala, atsiradusi tuo laikotarpiu, kai pareigą kreiptis dėl bankroto bylos išskėlimo pažeidė tik įstaigos vadovas, teismo sprendimu priskirta būtent tik jam;

25.2. pirmosios instancijos teismas pagrįstai sprendė, kad įstaigos vadovas ir dalininkės yra solidariai atsakingi už žalą, atsiradusią nuo to momento, kai ir įstaigos dalininkės įgijo pareigą kreiptis į teismą;

25.3. tuo laikotarpiu, kai įstaigoje nebuvo vadovo (po atsakovo B. R. B. atleidimo iš pareigų), o dalininkės vis tiek neinicijavo bankroto bylos, žala pagrįstai priskirta būtent dalininkėms;

25.4. žalos, atsiradusios laikotarpiu, kai, dalininkėms tęsiant pažeidimą, naujoji įstaigos vadovė atsakovė O. R. V. įgijo pareigą kreiptis dėl bankroto bylos išskėlimo, atlyginimas pagrįstai priteistas solidariai iš įstaigos vadovės ir dalininkių;

25.5. pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino visų atsakovų solidariąją atsakomybę tiek, kiek susiję su 705,51 Eur žalos, atsiradusios 2015 m. balandžio–rugpjūčio mėnesiais, atlyginimu, nes nėra objektyvių kriterijų, pagal kuriuos atskiros žalos dalys galėtų būti priskirtos konkrečiam atsakovui ar jų daugumai.

26. Kolegija atmetė atsakovės UAB „Vilniaus viešasis transportas“ argumentą, kad pirmosios instancijos teismas be pagrindo taikė solidariąją atsakomybę dėl įstaigos skolos asociacijai „Amber Taxi Association“. Kolegija, atsižvelgdama į tą aplinkybę, kad skola šiai kreditoriui susiformavo nuo 2014 m. liepos mėn., t. y. atsakovei UAB „Vilniaus viešasis transportas“ jau turint pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įstaigai išskėlimo, konstatavo, kad ši atsakovė, nesiėmusi aktyvių veiksmų, siekdama užtikrinti savo pareigos įvykdymą, yra solidariai atsakinga kartu su kitais asmenimis, turėjusiais analogišką pareigą.

27. Kolegija pripažino nepagrįstais atsakovo B. R. B. argumentus dėl bylų pirmosios instancijos tvarka nagrinėjusio teisėjo šališkumo. Kolegijos vertinimu, aplinkybės, kad atsakovas reiškė teisėjui nušalinimą šios ir kitos jo nagrinėtos civilinės bylos procese, nelemia bylų nagrinėjančio teismo šališkumo tiek objektyviaja, tiek subjektyviaja prasme.

III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į kasacinius skundus teisiniai argumentai

28. Atsakovė Vilniaus miesto savivaldybė kasaciniu skundu prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 15 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2017 m. lapkričio 2 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – atmesti ieškinį šiai atsakovei. Kasacinis skundas yra grindžiamas šiais argumentais:

28.1. Teismai nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, kurioje pasisakyta, kad pareiga inicijuoti bankroto bylą pirmiausia kyla vadovui, nes jis yra tas asmuo, kuris geriausiai žino (privalo žinoti) įmonės finansinę būklę, jos galimybę vykdyti prisiimtus finansinius įsipareigojimus suėjus jų vykdymo terminui, todėl privalo nedelsdamas veikti, jei finansinė padėtis pasikeičia taip, kad kyla nemokumo grėsmė. Atsakovė, kaip įstaigos dalininkė, atsakinga už strateginį, o ne organizacinį įstaigos valdymą, negali būti laikoma atsakinga už atsiradusių nuostolių atlyginimą dėl to, kad įstaigos vadovas, vykdydamas esmines įstaigos valdymo funkcijas, neatliko jam pavestų pareigų, ypač turint omenyje tą aspektą, kad vadovo pareigų nevykdymas nulėmė tokią situaciją, kad dalininkės neturėjo informacijos, pagal kurią būtų galėjusios priimti sprendimą dėl bankroto bylos įstaigai išskėlimo. Teismai pažymėjo, kad atsakovės – įstaigos dalininkės – dalyvavo 2014 m. balandžio 16 d., 2014 m. balandžio 24 d. ir 2014 m. rugsėjo 15 d. vykusiuose visuotiniuose dalininkų susirinkimuose ir svarstė klausimus, susijusius su įstaigos veikla, tačiau nekėlė klausimų dėl įstaigos finansinės ataskaitos tvirtinimo ir finansinės būklės, kita vertus, teismai be pagrindo neįvertino tos aplinkybės, kad būtent įstaigos vadovas turėjo kelti tokius klausimus. Teismai nevertino ir visiškai nepasisakė dėl to klausimo, kaip dalininkės turėjo sužinoti informaciją, kuria išimtinai disponuoja tik įstaigos vadovas, jeigu jis neteikia jos, ignoruodamas savo funkcijas. Atitinkamai keltinas klausimas, kaip dalininkės galėjo priimti sprendimus dėl įstaigos finansinės padėties, neturėdamos atitinkamos informacijos. Pažymėtina, kad teismų praktikoje laikomasi nuostatos, jog vadovo ir dalyvių funkcijų skirtumai lemia, kad šių subjektų atsakomybė dėl bankroto bylos neinicijavimo paprastai negali būti solidari. Vien tas aspektas, kad *ĮBĮ* 8 straipsnyje įvardyti asmenys, kurie turi pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos išskėlimo, savaimė nesuponuoja ir nepreziūuoja solidariosios įstaigos vadovo ir dalininkų atsakomybės. Teismai, perkėlę įstaigos dalininkėms atsakomybę už vadovo netinkamą pareigų vykdymą, paneigė veiklos teisėtumo principą, be pagrindo sugretino iš esmės skirtingas šių subjektų funkcijas.

28.2. Teismai klaidingai nustatė priežastinį ryšį tarp atsakovės veiksmų ir ieškovės nurodytos žalos. Teismai sprendė, kad dalininkės, nors joms ir nebuvo teikiami tvirtinti metinės finansinės atskaitomybės dokumentai, vis tiek turėjo suprasti ir įvertinti tikrąją įstaigos finansinę būklę bei imtis *ĮBĮ* 8 straipsnio 1 dalyje nurodytų veiksmų.

Tokia teismų išvada prieštarauja racionalumo principui, nes, kaip minėta, keltinas klausimas, kaip dalininkės galėjo žinoti, kokia yra įstaigos finansinė būklė, jeigu įstaigos vadovas neteikė atitinkamos informacijos. Pažymėtina, kad atsakovė, kaip dalininkė, domėjosi įstaigos veikla, ėmėsi priemonių, kad būtų tęsiama jos veikla ir atkurtas mokumas. Atsakovė, vykdydama savo funkcijas, vadovavosi įstaigos vadovo teikiama informacija, o pastarasis piktnaudžiavo įstaigą ir jį siejusių santykių fiduciarumu ir įstatuose įtvirtina savo, kaip vadovo, kompetencija: atsakovas B. R. B. ne tik neinformavo kito įstaigos valdymo organo apie tikrąją įstaigos finansinę padėtį, bet ir teikė valdybai bei dalininkų susirinkimui svarstyti įstaigos veiklos tobulinimo ir efektyvinimo priemones, nors tikroji įstaigos finansinė padėtis, galimai iškreipta dėl netinkamo buhalterinės apskaitos tvarkymo, pirmiausia reikalavo ieškoti priemonių atsiskaityti su kreditoriais. Įstaigos vadovas, žinodamas tikrąją reikalų padėtį, pats nesiėmė ir nesiūlė kitam valdymo organui imtis priemonių, atitinkančių tikrąją finansinę padėtį, todėl būtent jis ir privalo atsakyti už atsiradusią žalą pagal *JB/ 8* straipsnio 4 dalį.

28.3. Teismai netinkamai aiškino ir taikė *JB/ 2* straipsnio 8 dalies ir 8 straipsnio 1 dalies nuostatas, todėl netinkamai nustatė įstaigos nemokumo momentą. Šių nuostatų turinys leidžia daryti išvadą, kad įmonė gali būti pripažįstama nemokia tik tada, jeigu ji nevykdo kreditoriams savo įsipareigojimų, negali ir (ar) negalės atsiskaityti su jais ir įmonės pradelsti įsipareigojimai viršija pusę į jos balanso įrašyto turto vertės. Teismų vertinimu, įstaigos nemokumą 2014 m. sausio 1 d. pagrindžia ta aplinkybė, kad didžiąją įstaigai priklausančio ilgalaikio turto dalį sudarė transporto priemonės, valdomos pagal lizingo sutartį. Pažymėtina, kad įstaiga nuo pat įsteigimo pradžios teikė susisiekimo Vilniaus mieste paslaugas, neturėdama savo transporto priemonių ir nuomodamasi jas iš lizingo davėjo, vadinasi, vadovaujantis teismų logika, įstaiga turėjo būti laikoma nemokia iš esmės nuo įsteigimo dienos. Kaip minėta, esminiai įmonės nemokumo kriterijai yra tie, kad įmonė nebevykdo veiklos, negali atsiskaityti su kreditoriais ir nėra realių galimybių veiklą vykdyti ateityje. Bylos įrodymai patvirtina, kad ieškovė net iki 2015 m. balandžio 30 d. vykdė veiklą, vykdė atsiskaitymus su kreditore Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, 2015 metais netgi gavo 113 753 Eur grynojo pelno, todėl akivaizdu, kad 2014 m. sausio 1 d. ji dar negalėjo būti laikoma nemokia. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad veiklos vykdymo ir mokesčių mokėjimo faktai, kai tokie veiksmai atliekami ne gaunamų pajamų iš įstaigos veiklos sąskaita, o steigėjai skiriant tikslinius finansinius įnašus, negali būti traktuojami kaip įstaigos mokumo įrodymas, tačiau nėra pagrindo sutikti su šia teismo išvada. Tokia išvada prieštarauja *Viešųjų įstaigų įstatymo 2* straipsnio 1 dalyje ir ieškovės steigimo sutartyje įtvirtintam viešosios įstaigos steigimo tikslui, t. y. tenkinti visuomenės poreikius, o ne siekti pelno. Būtent dėl viešojo šios įstaigos veiklos ir tikslų pobūdžio tokio subjekto veikla ne visada gali būti pelninga – šiuo aspektu tokio subjekto veiklos nutraukimas akivaizdžiai prieštarautų viešajam tikslui, dėl kurio yra įsteigtas atitinkamas subjektas. Todėl atsakovė ir siekė išsaugoti subjektą, tenkinantį viešuosius interesus, skirdama jo veiklai finansavimą. Pažymėtina, kad konstatuoti pelno nesiekiančio juridinio asmens dalininkų atsakomybės atsiradimą nuo to momento, kai įsipareigojimų dydis viršija tam tikrą turto vertės dalį, neatsižvelgiant į tą aplinkybę, kad šis juridinis asmuo vis dar vykdo veiklą, būtų ne tik klaidinga, bet ir visiškai nesuderinama su viešuoju interesu siekti išsaugoti subjektą, tenkinantį visuomenės poreikius.

29. Atsakovas B. R. B. kasaciniu skundu prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 15 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2017 m. lapkričio 2 d. sprendimą tiek, kiek patenkinti ieškinio reikalavimai, pareikšti šiam atsakovui, ir priimti naują sprendimą – atmesti šiuos ieškinio reikalavimus. Kasacinis skundas yra grindžiamas šiais argumentais:

29.1. Teismai netinkamai nustatė momentą, nuo kurio atsirado pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos ieškovei iškėlimo:

29.1.1. Remiantis *JB/ 2* straipsnio 8 dalimi, darytina išvada, kad, siekiant konstatuoti faktą, jog įmonė yra nemoki, nepakanka nustatyti, kad įmonės pradelsti įsipareigojimai viršija pusę į įmonės balansą įrašyto turto vertės – papildomai turi būti nustatyta, jog įmonė nebevykdo savo įsipareigojimų. Pažymėtina, kad įstaiga iki pat 2015 m. balandžio 30 d. atsiskaitinėjo su kreditoriais, įskaitant ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybą, todėl akivaizdu, kad iki pat 2015 m. gegužės 1 d. nebuvo pagrindo konstatuoti, kad įstaiga yra nemoki. Teismai nustatė, kad įstaigos turtą 2013 m. gruodžio 31 d. sudarė lizingo būdu įgytas turtas, o šio turto neišpirkta vertė – 678 521,49 Eur. Be to, pirmosios instancijos teismas nustatė, kad viso įstaigos 2013 m. gruodžio 31 d. turimo turto vertė sudarė 934 273,34 Eur. Sistemškai įvertinus teismų nustatytas aplinkybes, darytina išvada, kad įstaigos 2013 m. gruodžio 31 d. turimo turto vertė sudarė net 255 751,85 Eur (934 273,34 Eur – 678 521,49 Eur), o pradelsti įsipareigojimai – 61 606,45 Eur. Vadinasi, įstaiga 2013 m. gruodžio 31 d. buvo moki. Teismai padarė akivaizdžią skaičiavimo klaidą ir dėl šios klaidos – nepagrįstą išvadą, kad ieškovė 2014 m. sausio 1 d. buvo nemoki. Be to, pažymėtina, kad, remiantis nuoseklia Lietuvos teismų praktika, siekiant nustatyti momentą, nuo kuriuo įmonės vadovas ir dalyviai turi kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo, nepakanka tik nustatyti formalų įmonės nemokumą – turi būti nustatyta ir ta aplinkybė, nuo kada įmonė nebevykdo veiklos. Apeliacinės instancijos teismas, nukrypdamas nuo šios praktikos, nevertino tos aplinkybės, kad įstaiga iki pat 2015 m. balandžio 30 d. vykdė veiklą. Pasisakant dėl momento, nuo kurio įstaiga laikytina nemokia, svarbu vadovautis Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. rugpjūčio 10 d. nutarimu, turinčiu prejudicinę galią. Šiame nutarime aiškiai konstatuota atsakovo B. R. B. pareiga nuo 2015 metų pradžios kreiptis į teismą dėl bankroto

bylos iškėlimo, be to, nutarime nurodyta, jog įmonė nemoki ir realiai nevykdo veiklos nuo 2015 m. gegužės mėn. Nesuprantamas apeliacinės instancijos teismo teiginys, kad pastarasis teismo nutarime konstatuotas faktas nepaneigia galimybės, kad nemokumas galėjo atsirasti ir anksčiau. Šis faktas yra prejudicinis (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir *CPK*) 182 straipsnio 2 punktas), todėl nebegali būti kvestionuojamas. Teismai, nepripažindami aptariamo fakto prejudicialumo, padarė proceso teisės normų pažeidimą. Be to, teismai nevertino atsakovo B. R. B. akcentuotų aplinkybių, kurios taip pat turi reikšmę sprendžiant dėl įstaigos nemokumo momento, t. y. kad įstaiga 2015 metais gavo 113 753 Eur grynojo pelno, kad 2014 metais gavo net 1 730 404 Eur pajamų, 2015 metais vis dar gavo pajamas, jos 2015 m. birželio 30 d. sudarė 447 709 Eur.

29.1.2. Ginčui spręsti aktualios *JBĮ* 8 straipsnio 1 dalies redakcijos nuostatos neįtvirtino termino, per kurį vadovas ir savininkai turi kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su šiuo argumentu, pripažindamas, kad pirmosios instancijos teismas taikė netinkamą įstatymo redakciją, tačiau be pagrindo konstatavo, kad netinkamos redakcijos pritaikymas neturi įtakos vertinant teismo išvadų pagrįstumą. Ši klaida turi esminę reikšmę skaičiuojant įstaigos ir jos kreditorių galimai patirtą žalą dėl pavėluoto kreipimosi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, jog įstaigos vadovas privalo iš karto, t. y. per protingą terminą, kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, įstaigai tapus nemokiai; šiuo metu galiojančioje įstatymo redakcijoje įtvirtintas penkių dienų terminas, nors ankstesnėje įstatymo redakcijoje ir nebuvo nustatytas, yra operatyvus, protingas ir pakankamas, kad asmuo įgyvendintų savo pareigą. Taip teismas šiais savo argumentais iš esmės pripažino naujosios *JBĮ* 8 straipsnio 1 dalies redakcijos grįžtamąją galią, o šio įstatymo, reglamentuojančio civilinius santykius, nuostatos negali turėti tokios galios.

29.1.3. Teismai neanalizavo ir nesprendė klausimų, ar įstaigos įsipareigojimai padidėjo būtent dėl atsakovo, kaip vadovo, neteisėtų veiksmų, ar jo delsimas tiesiogiai nulėmė kreditorių finansinių reikalavimų nepatenkinimą, ar, nesant atsakovo delsimu, būtų visiškai atsiskaityta su visais kreditoriais. Šios aplinkybės nebuvo įrodinėjamos ir vertinamos, nors jos turėjo esminę reikšmę sprendžiant dėl atsakovo atsakomybės. Pažymėtina, kad atsakomybė gali kilti ne dėl visų padidėjusių ir prisiimtų įsipareigojimų, o tik dėl bankroto procese nepadengtų įsipareigojimų. Įstaiga šiuo metu vis dar nėra išregistruota, todėl žalos atlyginimas apskritai negalėjo būti priteistas iš atsakovų. Be to, teismai netinkamai nustatė žalos dydį: įmonės vadovo ir dalyvių padaryta žala gali apimti išimtinai tik pradelstus įmonės įsipareigojimus nuo to momento, kai kilo pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, o teismai neatliko nuoseklaus vertinimo, kokia buvo pradelstų įsipareigojimų apimtis pareigos kreiptis į teismą atsiradimo momentu; teismai, apskaičiuodami žalą dydį, turėjo išskaičiuoti, bet neišskaičiavo, mokestinių prievolių.

29.2. Apeliacinės instancijos teismas visiškai nevertino atsakovo argumentų, kuriais jis įrodinėjo pirmosios instancijos teismo šališkumą. Pažymėtina, kad pirmosios instancijos teismas leido ieškovei vilkinti teismo procesą, nereagavo į dalyvaujančių byloje asmenų prašymus, elgėsi neetiškai ir nepagarbiai. Apeliacinės instancijos teismas neįvertino tos aplinkybės, kad atsakovas pateikė Teisėjų tarybos pirmininkui skundą dėl teisėjo, pirmosios instancijos tvarka išnagrinėjusio bylą, šališkumo jam nagrinėjant kitą bylą. Konfliktiški santykiai tarp atsakovo ir teisėjo susiklostė dar 2017 m. vasario mėn. Nekyla abejonių, kad teismas, remdamasis *CPK* 65 straipsniu, privalėjo nusišalinti, tačiau nenusišalino, nuo šios bylos nagrinėjimo, vadinas, byla nebuvo išnagrinėta nešališko teismo.

29.3. Apeliacinės instancijos teismas visiškai nepasisakė dėl atsakovo argumentų, kuriais buvo įrodinėjami *CPK* 12 ir 178 straipsnių pažeidimai. Pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas bylą, buvo aktyvus, nors teismui šios kategorijos bylose nepriskiriamas toks vaidmuo, taip pažeidė *CPK* 12 straipsnyje įtvirtintą rungimosi principą. Be to, teismas, savo iniciatyva rinkdamas įrodymus, suteikė ieškovei nepagrįstą pranašumą.

30. Atsakovė UAB „Vilniaus viešasis transportas“ kasaciniu skundu prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 15 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2017 m. lapkričio 2 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – atmesti ieškinį šiai atsakovei. Kasacinis skundas yra grindžiamas tais pačiais argumentais, kuriais yra grindžiamas atsakovės Vilniaus miesto savivaldybės kasacinis skundas, todėl argumentai nekartojami (žr. šios nutarties 28 punktą).

31. Atsakovė Vilniaus miesto savivaldybė prisidėjo prie atsakovės UAB „Vilniaus viešasis transportas“ kasacinio skundo.

32. Ieškovė atsiliepiama į kasacinius skundus prašo atmesti kasacinius skundus ir palikti nepakeistus Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 15 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2017 m. lapkričio 2 d. sprendimą. Atsiliepimai į kasacinius skundus yra grindžiami tokiais argumentais:

32.1. Atsakovių – ieškovės dalininkų – pareiga pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos įstaigai iškėlimo imperatyviai nustatyta įstatymu (*JBĮ* 8 straipsnio 1 dalis), šios pareigos atsiradimas nėra siejamas su (ne)žinojimu apie juridinio asmens būklę. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika patvirtina, kad akcininkai privalo domėtis įmonės veikla, atlikti įstatymuose jiems nustatytas funkcijas ir imtis veiksmų, siekiant apsaugoti įmonių kreditorių interesus. Jeigu akcininkai dėl neatsakingumo ar aplaidumo nesidomėjo įmonės veikla,

neatliko jiems nustatytų pareigų ir buvo laiku nepastebėtas įmonės nemokumas ar padaryta žala tretiesiems asmenims (kreditoriams), tai akcininkams taikoma civilinė atsakomybė, jie yra atsakingi už neteisėtus veiksmus (neveikimą) ir privalo atlyginti dėl tokių veiksmų (neveikimo) atsiradusią žalą (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-17-421/2016). Pažymėtina, kad dalininkams per visą įstaigos veiklos laikotarpį nebuvo pateikti tvirtinti finansinės atskaitomybės dokumentai, todėl pačios dalininkės, turėdamos pareigą tvirtinti šiuos dokumentus, turėjo būti aktyvios ir reikalauti, kad įstaigos vadovas parengtų ir pateiktų dokumentus, kurie atskleistų realią įstaigos finansinę padėtį. Atsakovės Vilniaus miesto savivaldybės pareiga domėtis įstaigos veikla kilo dar ir dėl tos priežasties, kad ji biudžeto lėšomis dotavo įstaigos veiklą, skirdama jai didelius finansinius išteklius. Vis dėlto dalininkės nesiėmė veiksmų įstaigos finansinei padėčiai išsiaiškinti, todėl turi prisiimti neigiamas tokio neveikimo teises pasekmes. Pažymėtina, kad vien ta aplinkybė, jog įstaigai pagal veiklos tikslus nebūtina siekti pelno ir ji buvo įsteigta viešiesiems poreikiams tenkinti, nelemia prievolių prekes (paslaugas) teikusiems subjektams pabaigos ir neeliminuoja įstaigos savininkų atsakomybės. Atsakovė Vilniaus miesto savivaldybė, akcentuodama, kad ji, kaip dalininkė, domėjosi įstaigos veikla, ėmėsi priemonių, kad būtų tęsiama jos veikla ir atkurtas mokumas, pati pripažįsta, jog egzistavo būtinybė atkurti įstaigos mokumą, o jos skirtos dotacijos rodo, kad įstaiga nebuvo pajėgi vykdyti savo finansinių įsipareigojimų. Bylą nagrinėję teismai pagrįstai konstatavo, kad atsakovės – ieškovės dalininkės – turėjo pareigą vėliausiai iki 2014 m. gegužės 31 d. susipažinti su įstaigos finansine būkle ir imtis įstatyme įtvirtintų priemonių, kad būtų apsaugoti įstaigos ir jos kreditorių interesai.

32.2. Kasacinių skundų argumentai dėl netinkamo nemokumo momento nustatymo yra nepagrįsti. Ieškovės turto, įrašyto į balansą, vertė 2013 m. gruodžio 31 d. sudarė 934 273,34 Eur. Ilgalaikio turto vertė sudarė 694 610,25 Eur, didžiąją šio turto vertės dalį (684 855,30 Eur) sudarė transporto priemonės, valdomos pagal lizingo sutartį, o trumpalaikio turto vertė sudarė 239 087,88 Eur. Pažymėtina, kad turtas, naudojamas lizingo pagrindais, yra apskaitomas lizingo gavėjo balanse, tačiau toks turtas nėra įmonei realiai priklausantis turtas, kuriuo ji galėtų savo nuožiūra disponuoti ir į kurį galėtų būti nukreiptas išieškojimas. Todėl, siekiant atskleisti tikrąją įstaigos finansinę padėtį 2013 metų pabaigoje, iš viso turto, įrašyto į balansą, vertės turi būti išskaičiuota lizingo būdu įgyto turto vertė. Tas pats (išskaičiavimo prasme) pasakytina ir apie trumpalaikį turtą, susijusį su lizingo būdu įgytomis transporto priemonėmis (būsimųjų laikotarpių sąnaudos – transporto priemonių draudimo apsauga ir remontas, lizingo sutarčių administravimas), nes ir šis turtas neturi realios vertės. Aptariamo ilgalaikio ir trumpalaikio turto vertė sudaro 854 305,86 Eur, vadinasi, ieškovei nuosavybės teise priklausančio turto vertė 2013 metų pabaigoje sudarė 79 392,25 Eur. Pridėjus prie šios vertės išpirktos lizingo būdu įgyto turto dalies vertę, įstaigos turto vertė sudaro 86 301,47 Eur. Teismai, priešingai negu savo kasaciniame skunde nurodo atsakovas B. R. B., nepadarė skaičiavimo klaidos. Bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose nustatyta, jog įstaigos pradelsti įsipareigojimai 2014 m. sausio 1 d. sudarė 61 603,45 Eur. Įstaigos turto ir pradelstų įsipareigojimų santykis leidžia konstatuoti, kad įstaiga jau 2014 m. sausio 1 d. buvo nemoki *[B]* 2 straipsnio 8 dalies prasme. Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad bendrovės nemokumui konstatuoti būtina nustatyti įstatyme reikalaujamą kriterijų – pradelstus įmonės įsipareigojimus (skolas, neatliktus darbus ir kt.), kurių suma viršytų pusę į jos balansą įrašyto turto vertės (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2014). Šie išaiškinimai patvirtina, kad, esant tokiam turto ir pradelstų įsipareigojimų santykiui, kuris sudaro pagrindą konstatuoti įstaigos nemokumą, nėra svarbus aiškinimasis, ar juridinis asmuo toliau vykdė veiklą ir tam tikrus įsipareigojimus.

32.3. Atsakovo B. R. B. argumentas, kad prie įstaigai padarytos žalos negali būti priskiriamos mokestinės prievolės, yra nepagrįstas. Mokestinių prievolių atsiradimas yra atsakovų neteisėtų veiksmų rezultatas – jeigu įstaigos vadovas ir (ar) dalininkės būtų laiku inicijavę bankroto bylos ieškovei iškėlimą, tai mokestinės prievolės nebūtų susidariusios. Aptariamas atsakovo argumentas prieštarauja ir kasacinio teismo praktikai (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-450-219/2018).

32.4. Atsakovo B. R. B. argumentas dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. rugpjūčio 10 d. nutarimu konstatuoto įstaigos nemokumo momento fakto prejudicialumo yra nepagrįstas. Teismas, nutarime nurodydamas, jog įstaiga 2015 m. sausio 1 d. buvo nemoki, ne nustatė momentą, kada įstaiga tapo nemoki, o konstatavo faktą, kad įmonė šiuo momentu jau buvo nemoki. Be to, svarbu pažymėti, kad, sprendžiant atsakovo patraukimo administracinę atsakomybę klausimą, nebuvo nagrinėjami įstaigos buhalteriniai dokumentai, atskleidžiantys jos finansinę padėtį.

32.5. Kasaciniuose skunduose akcentuojama, kad įstaiga iki pat 2015 m. gegužės mėn. vykdė veiklą ir atsiskaitinėjo su kreditoriais, todėl iki tol negalėjo būti pripažinta nemokia, tačiau kasacinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo kyla ne tik tais atvejais, kai įmonė nevykdo veiklos, bet ir tada, kai vykdoma veikla nuostolinga (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-706/2016). Pažymėtina, kad, ką pagrįstai akcentavo ir apeliacinės instancijos teismas, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Centralizuoto vidaus audito skyriaus 2015 metų audito veiklos ataskaitoje, be kita ko, nurodyta, kad įstaigos veiklos rezultatas formaliai vertinant yra pelnas, tačiau, eliminavus savivaldybės tikslinio finansinio įnašo, kuriuo buvo kompensuojamos

sąnaudos, įtaką finansiniam veiklos rezultatui, įstaigos veikla būtų nuostolinga. Be to, atkreiptinas dėmesys į tą aspektą, kad Valstybinė mokesčių inspekcija jau nuo 2013 m. lapkričio 6 d. vykdė priverstinį išieškojimą iš įstaigos turto. Įstaigos veikloje nuolat kilo sunkumų, šie sunkumai buvo sprendžiami savivaldybės įnašais.

32.6. Atsakovas R. B. B. be pagrindo kelia abejones dėl pirmosios instancijos teismo nešališkumo. Apeliacinės instancijos teismas išskleidė visas abejones, išnagrinėjęs atsakovų apeliacinius skundus ir išdėstęs atitinkamus motyvus.

33. Atsakovas R. B. B. atsiliepimais į atsakovių Vilniaus miesto savivaldybės ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ kasacinius skundus prašo teismo nuožiūra spręsti šių skundų pagrįstumo klausimą. Atsiliepimuose yra nurodyti tokie argumentai:

33.1. Rūpintis įstaigos būkle turėjo ne tik įstaigos vadovas, bet ir jos dalininkės. Įstaigos dalininkės turėjo tiesioginę įtaką įstaigos veiklai ir jos finansinei padėčiai. Dalininkėms buvo gerai žinoma įstaigos finansinė padėtis, visuotinis dalininkų susirinkimas turėjo priimti vieną iš įstaigos įstatų 26.8–26.10 punktuose nurodytų sprendimų (sprendimai dėl reorganizavimo, pertvarkymo ir likvidavimo) ir taip išvengti įstaigos bankroto ar bent sumažinti įsipareigojimus kreditoriams, tačiau nesiėmė veiksmų įstaigos finansinei padėčiai pagerinti. Atsakovių – ieškovės dalininkių – kasaciniuose skunduose akcentuojama, kad atsakovas, kaip įstaigos vadovas, nevykdė savo pareigų, tačiau nėra nurodyta, kokių konkrečių pareigų jis nevykdė ir kuo pasireiškė jo neteisėti veiksmai. Dalininkų dėstomi argumentai nepaneigia jų atsakomybės ir pareigos kreiptis dėl bankroto bylos įstaigai iškelimo, egzistuojant atitinkamiems pagrindams. Dalininkės klaidingai interpretuoja kasacinio teismo praktiką dėl bankroto bylą inicijuoti privalančių subjektų – kasacinis teismas nėra suformavęs tokios praktikos, kuri eliminuotų įmonės (įstaigos) savininkų atsakomybę dėl bankroto bylos neinicijavimo. Pagal *JB/ 8* straipsnio 1 dalį ne tik vadovas, bet ir savininkas (dalininkai) turi pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškelimo. Ši nuostata yra imperatyvi, galioja ir įstaigos dalininkėms.

33.2. Pritartina atsakovių – ieškovės dalininkių – kasacinių skundų argumentams dėl netinkamo *JB/ 2* straipsnio 8 dalies ir *8* straipsnio 1 dalies nuostatų aiškinimo ir taikymo.

34. Atsakovė Vilniaus miesto savivaldybė atsiliepimu į atsakovo R. B. B. kasacinį skundą prašo teismo nuožiūra išspręsti šio kasacinio skundo reikalavimą. Atsakovė Vilniaus miesto savivaldybė laikosi pozicijos, kad atsakovo R. B. B. kasacinio skundo argumentai, nors su jais galima iš dalies sutikti, nepašalina jo atsakomybės už žalą, padarytą laiku nesikreipus dėl bankroto bylos įstaigai iškelimo. Vis dėlto būtent šiam atsakovui, kaip įstaigos vadovui, pirmiausia ir kilo pareiga inicijuoti bankroto bylos iškelimą. Atsakovė negali būti laikoma atsakinga už atsiradusių nuostolių atlyginimą dėl to, kad įstaigos vadovas, vykdydamas esmines įstaigos valdymo funkcijas, neatliko jam pavestų pareigų, ypač turint omenyje tą aspektą, kad vadovo pareigų nevykdymas nulėmė tokia situacija, kad ji, kaip dalininkė, neturėjo informacijos, pagal kurią būtų galėjusi priimti sprendimą dėl bankroto bylos įstaigai iškelimo.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl viešosios įstaigos vadovo ir dalininkų civilinės atsakomybės už žalą, padarytą laiku nesikreipus dėl bankroto bylos viešajai įstaigai iškelimo

35. Atsakovių Vilniaus miesto savivaldybės ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ kasaciniuose skunduose keliamas klausimas, ar šios atsakovės, kaip viešosios įstaigos dalininkės, turi pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įstaigai iškelimo. Teisėjų kolegija pasisako dėl šio klausimo, nes jis turi esminę reikšmę sprendžiant, ar šioms atsakovėms gali būti taikoma civilinė atsakomybė už žalą, atsiradusią laiku nesikreipus dėl bankroto bylos viešajai įstaigai iškelimo.

36. *JB/* (redakcija, galiojusi nuo 2014 m. sausio 1 d. iki 2014 m. liepos 1 d.) 5 straipsnis pavadinimu „Pareiškimas teismui dėl bankroto bylos iškelimo įmonei“, be kita ko, įtvirtina subjektų, turinčių teisę *JB/ 4* straipsnio nustatytais pagrindais pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos atitinkamam juridiniam asmeniui (*JB/ 1* straipsnio 2 dalis) iškelimo, sąrašą. Juridinio asmens savininkas (savininkų daugetas) yra tas subjektas, kuriam, be kitų įstatyme nurodytų asmenų, suteikta teisė pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos juridiniam asmeniui iškelimo (*JB/ 5* straipsnio 1 dalies 2 punktas). Atkreiptinas dėmesys į tą aspektą, kad šiame straipsnyje yra reglamentuota atitinkamų subjektų, tarp jų – ir juridinio asmens savininko (savininkų) – teisė pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškelimo. Kita vertus, paties *JB/ 5* straipsnio pavadinimas rodo, jog šis straipsnis tik bendriausia prasme reguliuoja pareiškimo dėl bankroto bylos iškelimo pateikimą. Pažymėtina, kad *JB/ 6–8* straipsnių nuostatos detalizuoja *JB/ 5* straipsnio nuostatas, 8 straipsnis tiesiogiai reglamentuoja juridinio asmens vadovo, savininko (savininkų) pareiškimą dėl bankroto bylos iškelimo, todėl, sprendžiant klausimą, ar pareiškimo dėl bankroto bylos juridiniam asmeniui iškelimo pateikimas yra tokio juridinio asmens

savininko teisė ar pareiga, negalima apsiriboti pažodiniu *JB* 5 straipsnio nuostatų aiškinimu – būtina sistemiškai aiškinti ir taikyti *JB* 5 ir 8 straipsnių nuostatas. Pagal *JB* 8 straipsnio 1 dalį, jeigu įmonė negali ir (arba) negalės atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ir šis (šie) nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo arba yra sąlyga, nurodyta šio įstatymo 4 straipsnio 4 punkte, įmonės vadovas, savininkas (savininkai) *privalo* pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo. *JB* 8 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad įmonės vadovas ar kitas asmuo (asmenys), įmonėje turintis teisę priimti atitinkamą sprendimą, privalo padengti žalą, kurią kreditoriai patyrė dėl to, kad įmonė pavėlavo pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Teisėjų kolegijos vertinimu, sisteminė šiame nutarties punkte aptariamų nuostatų analizė sudaro pagrindą konstatuoti, kad juridinio asmens savininkas, kaip ir vadovas, turi pareigą *JB* 8 straipsnio 1 dalies nustatytais sąlygomis pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos juridiniam asmeniui iškėlimo. Pažymėtina, kad viešosios įstaigos dalininkai *JB* 2 straipsnio 9 dalies prasme yra tokios įstaigos savininkai, vadinasi, atsakovės Vilniaus miesto savivaldybė ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ yra subjektai, bendriausia prasme turintys pareigą pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos viešajai įstaigai iškėlimo.

37. Atsakovės Vilniaus miesto savivaldybė ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ savo kasaciniuose skunduose pagrįstai nurodo, jog pareiškimo dėl bankroto bylos viešajai įstaigai iškėlimo *JB* 8 straipsnio 1 dalies nustatytais sąlygomis pateikimas pirmiausia yra tokios įstaigos vadovo pareigos dalykas. Pažymėtina, kad šios vadovo pareigos prioritetiškumą lemia jo teisinis statusas, t. y. teisės ir pareigos, priskirtos jo kompetencijai. *Viešųjų įstaigų įstatymo* 9 straipsnio 4 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad viešosios įstaigos vadovas organizuoja viešosios įstaigos veiklą ir veikia viešosios įstaigos vardu santykiuose su kitais asmenimis. Vadinasi, viešosios įstaigos vadovas, kaip subjektas, pagal pareigas organizuojantis įstaigos veiklą, geriausiai žino arba turi žinoti, kokia yra įstaigos finansinė padėtis, *inter alia* (be kita ko), kokios jos galimybės vykdyti savo finansinius įsipareigojimus, todėl jam pirmiausia ir kyla pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įstaigai iškėlimo, jai nebegalint nustatytais terminais vykdyti savo įsipareigojimų kreditoriams. Kita vertus, įstaigos vadovo pareiga pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos įstaigai iškėlimo ir šios pareigos prioritetiškumas neeliminuoja įstaigos dalininko (dalininkų) pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įstaigai iškėlimo, jeigu, esant įstatymo nustatytais sąlygoms, vadovas nesiima tokių veiksmų. Pažymėtina, kad viešosios įstaigos dalininko teisinis statusas skiriasi nuo įstaigos vadovo teisinio statuso (pagrindinis skirtumas yra tas, kad dalininkas iš esmės (su tam tikromis išimtimis) tiesiogiai nedalyvauja, organizuojant įstaigos kasdienę veiklą), tačiau teisinio statuso skirtumai suponuoja tik pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos viešajai įstaigai iškėlimo atsiradimo momento skirtumus, bet nelemia pačios pareigos (ne)atsiradimo.

38. Kaip minėta, pareiškimo dėl bankroto bylos viešajai įstaigai iškėlimo pateikimas *JB* 8 straipsnio 1 dalies prasme pirmiausia sietinas su įstaigos negalėjimu vykdyti savo finansinių įsipareigojimų kreditoriams. Vadinasi, pareigos inicijuoti bankroto bylos viešajai įstaigai iškėlimą atsiradimas yra neatsiejamas nuo žinojimo ar turėjimo žinoti, kad įstaiga yra susidūrusi su finansiniais sunkumais, reiškiančiais įstaigos nemokumo būseną. Siekiant (viešosios įstaigos dalininko požiūriu) nustatyti žinojimo ar turėjimo žinoti apie įstaigos nemokumą momentą, pirmiausia būtina išsiaiškinti, kokia yra viešosios įstaigos dalininko pareigos domėtis įstaigos veikla apimtis ir kartu kokios jo galimybės gauti informaciją, reikšmingą įstaigos mokumui patikrinti ir įvertinti.

39. *Viešųjų įstaigų įstatymo* 10 straipsnis reglamentuoja visuotinio dalininkų susirinkimo kompetenciją. Šis viešosios įstaigos organas pagal pareigas, *inter alia*, tvirtina įstaigos metinių finansinių ataskaitų rinkinį (*Viešųjų įstaigų įstatymo* 10 straipsnio 1 dalies 6 punktas). Įstaigos metinių finansinių ataskaitų rinkinys – finansinių ataskaitų rinkinys, kuriame pateikiami apibendrinti įstaigos finansinių metų duomenys apie įstaigos finansinę būklę, veiklos rezultatus, pinigų srautus (Lietuvos Respublikos *įmonių finansinės atskaitomybės įstatymo* 3 straipsnio 7–8 dalys). Vadinasi, pirmiau įvardytos visuotinio dalininkų susirinkimo kompetencijai priskirtos pareigos vykdymas yra neatskiriamas nuo informacijos, reikšmingos įstaigos mokumui nustatyti, gavimo, turėjimo, patikrinimo ir įvertinimo. *Viešųjų įstaigų įstatymo* 10 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad kiekvienais metais per keturis mėnesius nuo viešosios įstaigos finansinių metų pabaigos turi įvykti eilinis visuotinis dalininkų susirinkimas. Viešosios įstaigos vadovas privalo eiliniam visuotiniam dalininkų susirinkimui pateikti viešosios įstaigos metinių finansinių ataskaitų rinkinį ir praėjusių finansinių metų viešosios įstaigos veiklos ataskaitą. Šios nuostatos patvirtina, kad visuotinio dalininkų susirinkimo kompetencijos, susijusios su įstaigos metinių finansinių ataskaitų rinkinio tvirtinimu, įgyvendinimas tiesiogiai priklauso nuo įstaigos vadovo pareigos, susijusios su duomenų, reikalingų aptariamai kompetencijai įgyvendinti, sudarymu ir pateikimu, vykdymo. Pažymėtina, kad tinkamas šios įstaigos vadovo pareigos vykdymas sudaro visuotiniam dalininkų susirinkimui sąlygas susipažinti su informacija, reikšminga įstaigos mokumui įvertinti. Kita vertus, nereiškia, kad viešosios įstaigos dalininkai, įstaigos vadovui nepateikus metinių finansinių ataskaitų rinkinio ir praėjusių finansinių metų viešosios įstaigos veiklos ataskaitos, neturi galimybių kitais būdais susipažinti su informacija, reikšminga įstaigos mokumui įvertinti.

40. *Viešųjų įstaigų įstatymo* 7 straipsnio 5 dalies 2 punkte įtvirtinta, kad viešosios įstaigos dalininkas turi teisę susipažinti su viešosios įstaigos dokumentais ir gauti viešosios įstaigos turimą informaciją apie jos veiklą. Tokia įstaigos dalininkų teisė yra įtvirtinta ir VŠĮ „Vilnius veža“ įstatų 13 punkte. Pažymėtina, kad *Viešųjų įstaigų*

įstatyme, kitaip negu, pvz., Lietuvos Respublikos *akcinių bendrovių įstatyme* (18 straipsnio 1 dalis (redakcija, galiojusi nuo 2014 m. sausio 1 d. iki 2014 m. birželio 17 d.)), nėra nuostatų, nurodančių, jog viešosios įstaigos dalininko teisės susipažinti su įstaigos dokumentais apimtis diferencijuotina, priklausomai nuo jo įnašo į dalininkų kapitalą (VšĮ „Vilnius veža“ įstatuose taip pat nėra tokių nuostatų), vadinasi, visų įstaigos dalininkų teisės susipažinti su įstaigos dokumentais apimtis, net jeigu ir skiriasi jų įnašai, yra vienoda. Be to, tiek *Viešųjų įstaigų įstatymo*, tiek VšĮ „Vilnius veža“ įstatų nuostatos neriboja šios įstaigos dalininkų pareigos prie vieno ar kitų konkrečių įstaigos dokumentų, todėl teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, sprendžia, kad atsakovės Vilniaus miesto savivaldybė ir UAB „Vilniaus viešasis transportas“ turėjo teisę ir galimybę susipažinti su visais VšĮ „Vilnius veža“ dokumentais.

41. Minėta, kad viešosios įstaigos dalininkai, kaip įstaigos savininkai, turėjo pareigą *ĮBĮ* (redakcija, galiojusi nuo 2014 m. sausio 1 d. iki 2014 m. liepos 1 d.) 8 straipsnio 1 dalies nustatytais sąlygomis pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos viešajai įstaigai iškėlimo. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokios pareigos viešosios įstaigos dalininkų kompetencijai priskyrimas kartu suponuoja ir jų pareigą domėtis įstaigos veikla. Visuotinis dalininkų susirinkimas (pagal jo kompetencijai priskirtų teisių ir pareigų visumą) nėra viešosios įstaigos valdymo organas, todėl dalininkų pareiga domėtis įstaigos veikla savo apimtimi negali būti prilyginta atitinkamai įstaigos vadovo pareigai. Kita vertus, visuotinio dalininkų susirinkimo, kitaip negu, pvz., visuotinio akcinių susirinkimo, kompetencijai vis dėlto yra būdingos tam tikros valdymo funkcijos – pvz., visuotinis dalininkų susirinkimas nustato paslaugų, darbų bei produkcijos kainas ir tarifus ar jų nustatymo taisykles, priima sprendimus dėl viešajai įstaigai nuosavybės teise priklausančio ilgalaikio turto perdavimo, nuomos, perdavimo pagal panaudos sutartį ar įkeitimo (*Viešųjų įstaigų įstatymo* 10 straipsnio 1 dalies 3 ir 8 punktai). Valdymo funkcijų priskyrimas visuotinio dalininkų susirinkimo kompetencijai lemia (nors ir ribotą) dalininkų dalyvavimą organizuojant įstaigos veiklą, o dalyvavimas organizuojant veiklą yra neatskiriamas nuo pareigos domėtis įstaigos veikla vykdymo. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad valdymo funkcijų turėjimas išplečia viešosios įstaigos dalininkų pareigos domėtis įstaigos veikla apimtį (lyginant su ta (minimalia) apimtimi, kuri išplaukia iš *ĮBĮ* 8 straipsnio 1 dalyje nustatytos pareigos vykdymo).

42. Teisėjų kolegija apibendrinama nurodo, jog viešosios įstaigos dalininkės turėjo pareigą domėtis įstaigos veikla, o šios pareigos vykdymas priklausė ne tik nuo įstaigos vadovo kompetencijai priskirtos pareigos pateikti įstaigos dalininkėms, kaip visuotinio dalininkų susirinkimo dalyvėms, viešosios įstaigos metinių finansinių ataskaitų rinkinį ir praėjusių finansinių metų viešosios įstaigos veiklos ataskaitą vykdymo, bet ir nuo jų pačių teisės susipažinti su įstaigos dokumentais ir gauti įstaigos turimą informaciją apie jos veiklą, kuri nebuvo ribojama, įgyvendinimo.

43. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad 2014 m. balandžio 16 d., 2014 m. balandžio 24 d. ir 2014 m. rugsėjo 15 d. vyko visuotiniai dalininkų susirinkimai, tačiau šiuose susirinkimuose nebuvo pateiktas tvirtinti ir atitinkamai tvirtinamas metinių finansinių ataskaitų rinkinys. Teisėjų kolegija, remdamasi šiomis teismų nustatytais faktinėmis aplinkybėmis, sprendžia, jog informacija, reikšminga įstaigos mokumui įvertinti, nebuvo gauta per pirminį šaltinį, kita vertus, kaip minėta, nereiškia, kad viešosios įstaigos dalininkės, turėdamos pareigą domėtis įstaigos veikla, neturėjo galimybių kitaip gauti tokią informaciją. Pažymėtina, kad viešosios įstaigos dalininkės neįrodinėja, jog jos, įstaigos vadovui nepateikus tvirtinti metinių finansinių ataskaitų rinkinio, siekė įgyvendinti savo teisę į informacijos apie įstaigos veiklą gavimą, o įstaigos vadovas atsisakė užtikrinti šią įstaigos dalininkų teisę. Teisėjų kolegija šiame kontekste papildomai atkreipia dėmesį į VšĮ „Vilnius veža“ įstatų 33 punktą, reglamentuojantį neeilinio visuotinio dalininkų susirinkimo sušaukimo tvarką. Šiame įstatų punkte nustatyta, kad neeilinis visuotinis dalininkų susirinkimas šaukiamas, *jei to raštu pareikalauja įstaigos dalininkas* arba jei į neeilinį visuotinį dalininkų susirinkimą dalininkus kviečia įstaigos vadovas. Vadinasi, įstaigos dalininko teisinis statusas, *inter alia*, apima neeilinio visuotinio dalininkų susirinkimo sušaukimo iniciatyvos teisę, o šios teisės įgyvendinimas įstatų 33 punkto prasme nėra siejamas su dalininko įnašo į dalininkų kapitalą dydžiu, t. y. visi dalininkai, net jeigu ir skiriasi jų įnašai, turi teisę inicijuoti neeilinio visuotinio dalininkų susirinkimo sušaukimą. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad VšĮ „Vilnius veža“ dalininkės, šios įstaigos vadovui nepateikus tvirtinti metinių finansinių ataskaitų rinkinio, turėjo teisę inicijuoti neeilinio visuotinio dalininkų susirinkimo sušaukimą metinių finansinių ataskaitų rinkinio tvirtinimo klausimu ir taip dar vienu alternatyviu būdu užsitikrinti informacijos, reikšmingos įstaigos mokumui vertinti, gavimą.

44. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad VšĮ „Vilnius veža“ dalininkės nevykdė pareigos domėtis įstaigos veikla tiek, kiek toks domėjimasis buvo būtinas informacijai, atspindinčiai įstaigos (ne)mokumą, gauti, įvertinti ir *ĮBĮ* 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtintai pareigai vykdyti, nors turėjo visas galimybes, kurios, kaip minėta, nebuvo ribojamos, tą daryti, ir todėl turi prisiimti tokios pareigos nevykdymo teises pasekmes.

45. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad VšĮ „Vilnius veža“ 2014 m. sausio 1 d. buvo nemoki, konstatavo, jog viešosios įstaigos dalininkės po visuotinių dalininkų susirinkimų, vykusių 2014 m. balandžio mėn., kuriuose buvo sprendžiama dėl įstaigos veiklos pobūdžio pakeitimo, turėjo suprasti apie įstaigos tikrąją finansinę būklę, t. y. jos nemokumą, ir sprendė, kad dalininkės vėliausiai 2014 m. gegužės 31 d. turėjo susipažinti su įstaigos finansine

būkle ir pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos įstaigai iškelimo. Pažymėtina, kad, identifikuojant pareigos pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos juridiniam asmeniui iškelimo atsiradimo momentą, esminę reikšmę turi tokio juridinio asmens nemokumo momento nustatymas. Visų atsakovų kasaciniuose skunduose yra kvestionuojamas teismų išvadų dėl nemokumo momento nustatymo pagrįstumas, todėl teisėjų kolegija toliau būtent ir pasisako dėl šių išvadų.

Dėl viešosios įstaigos nemokumo momento nustatymo

46. *[B]* 2 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad įmonės nemokumas – įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Teisėjų kolegija sprendžia, kad nemokumo būsenai šios normos (pažodinio) taikymo prasme konstatuoti yra būtini du elementai: 1) prisiimtų įsipareigojimų nevykdymas; 2) pradelstų įsipareigojimų ir į balansą įrašyto turto vertės santykis, kad pradelsti įsipareigojimai viršytų pusę tokio turto vertės. Vis dėlto, teisėjų kolegijos vertinimu, teisinio nemokumo būseną turi būti aiškinama plačiau, negu pažodžiui yra įtvirtinta aptariamoje teisės normoje.

47. Juridinio asmens nemokumo būseną reiškia, kad juridinis asmuo yra susidūręs su ilgalaikiais rimtais finansiniais sunkumais, užkertančiais kelią vykdyti įprastą ūkinę komercinę ar kitą įstatuose apibrėžtą veiklą ir reikalaujančiais kraštutinių priemonių taikymo priverstinai nutraukiant tokio asmens veiklą ir likviduojant jį per bankroto procedūrą vykdydamą. Juridinio asmens finansiniai sunkumai bendriausia prasme reiškia prisiimtų įsipareigojimų nevykdymą, t. y. negalėjimą nustatytais ar pateisinamai uždelstais terminais vykdyti savo įsipareigojimų kreditoriams. Būtinasis negalėjimo vykdyti įsipareigojimų, kaip nemokumo būsenos požymio, elementas – sistemiškumas. Pažymėtina, kad rimtiems finansiniams sunkumams, kaip nemokumo būsenos pagrindui, konstatuoti nepakanka nustatyti pavienių ir (ar) atsitiktinių įsipareigojimų kreditoriams nevykdymo atvejų – turi būti nustatytas tokių atvejų pakartotinumai, tęstinumas ir pastovumas.

48. Juridinio asmens nuosavas turtas, kaip materialioji, nematerialioji ar finansinė vertybė, turi reikšmę sprendžiant dėl jo mokumo, nes turtas gali būti ekonominės naudos gavimo ar kitų tikslų, kuriems pasiekti yra įsteigtas juridinis asmuo, įgyvendinimo pagrindas, be to, turtu gali būti dengiami juridinio asmens įsipareigojimai kreditoriams. Vis dėlto nuosavas turtas nėra visa (juridinio asmens mokumo vertinimo prasme) lemiantis aspektas. Pažymėtina, kad juridinis asmuo gali sėkmingai vykdyti savo veiklą ir kurti ekonominę naudą ar įgyvendinti kitus įstatuose apibrėžtus tikslus ir neturėdamas nuosavo materialaus turto. Nuosavo turto aspektas sprendžiant dėl juridinio asmens mokumo neturi būti suabsoliutintas dar ir dėl tos priežasties, kad, kaip minėta, *[B]* 2 straipsnio 8 dalies (pažodinė) prasme vertintinas pradelstų įsipareigojimų ir *į balansą įrašyto turto* vertės santykis, o balanse, ką nurodo Lietuvos Respublikos apskaitos instituto standartų tarybos 2003 m. gruodžio 18 d. nutarimu Nr. 1 patvirtinto 20-ojo verslo apskaitos standarto „Nuoma, lizingas (finansinė nuoma) ir panauda“ nuostatos, apskaitytinas ir juridiniam asmeniui nuosavybės teise nepriklausantis turtas.

49. Teisėjų kolegija, plėtodama dėstomą poziciją, nurodo, jog, sprendžiant klausimą dėl juridinio asmens mokumo, nereikėtų apsiriboti formaliojo santykio tarp pradelstų įsipareigojimų ir į balansą įrašyto turto vertės vertinimu. Tais atvejais, jeigu šis santykis ir yra toks, kokio formaliai reikalaujama juridinio asmens nemokumui pagal *[B]* 2 straipsnio 8 dalį konstatuoti, reikėtų papildomai įvertinti faktines aplinkybes, susijusias su vertinamo (mokumo aspektu) juridinio asmens vykdomos veiklos pobūdžiu (*inter alia*, kiek vykdomai veiklai būdingi svyravimai, kokios rinkos, kurioje vykdoma atitinkama veikla, tendencijos), retrospektyvomis (kokie ankstesni veiklos vykdymo rezultatai, kaip jie keitėsi ir pan.), rezultatais (ar veikla paskutiniu metu kuria naudą ar nuostolius), perspektyvomis (ar juridinis asmuo, jeigu jis ir yra susidūręs su finansiniais sunkumais, gali trumpuoju periodu atkurti įprastos veiklos vykdymą, stabilizuoti padėtį ir ilgainiui pradėti kurti ekonominę ar kitokio pobūdžio naudą) ir pan. Be to, įvertintini ne tik paties juridinio asmens įsipareigojimai kreditoriams (įsipareigojimų vykdymo eiliškumas, struktūra, pokytis ir pan.), bet ir skolininkų (debitoriniai) įsipareigojimai vertinamajam juridiniam asmeniui, t. y. tokių įsipareigojimų dydis, struktūra, santykis su pradelstais įsipareigojimais kreditoriams, galimybės gauti šių įsipareigojimų patenkinimą ir kt.

50. Teisėjų kolegija apibendrinama nurodo, jog klausimas dėl juridinio asmens mokumo *[B]* 2 straipsnio 8 dalies ir 8 straipsnio 1 dalies prasme spręstinas, sistemiškai vertinant visus pirmiau nurodytus kriterijus. Juridinio asmens nemokumas sietinas su rimtais finansiniais sunkumais, kuriuos atspindi tokie požymiai: 1) juridinis asmuo nevykdo įstatuose apibrėžtos veiklos arba vykdoma veikla ilguoju periodu kuria tik nuostolius ir nėra perspektyvų atkurti įprastos veiklos vykdymą ir stabilizuoti padėtį; 2) juridinis asmuo sistemiškai nevykdo savo įsipareigojimų kreditoriams; 3) juridinis asmuo neturi turto, kuris būtų pakankamas kreditorių finansiniams reikalavimams patenkinti.

51. Kaip minėta, bylą nagrinėję teismai nustatė, kad VŠĮ „Vilnius veža“ 2014 m. sausio 1 d. jau buvo nemoki. Teismų procesinių sprendimų motyvai patvirtina, kad išvada dėl įstaigos nemokumo momento nustatymo padaryta, įvertinus šios įstaigos pradelstų įsipareigojimų ir realiai turimo turto vertės santykį.

52. Teisėjų kolegija pripažįsta pagrįstais kasacinių skundų argumentus, kad teismai ištyrė ir įvertino ne visas faktines aplinkybes, kurios reikšmingos nustatant viešosios įstaigos nemokumo momentą. Pažymėtina, kad apeliacinės instancijos teismo procesiniame sprendime, nors, kaip minėta, ir buvo nustatyta, kad viešoji įstaiga 2014 m. sausio 1 d. jau buvo nemoki, be kita ko, nurodyta, jog viešoji įstaiga 2015 metų pirmojoje pusėje vis dar vykdė savo veiklą, veiklos rezultatas (formaliai vertinant) buvo pelnas, taip pat mokėjo mokesčius, vykdė ir kitas prievoles, tačiau, teismo vertinimu, šios aplinkybės nepatvirtina įstaigos mokumo. Apeliacinės instancijos teismas šiai savo išvadai pagrįsti nurodė, jog veiklos vykdymo ir mokesčių mokėjimo faktai, kai tokie veiksmai atliekami ne gaunamų pajamų iš įstaigos veiklos sąskaita, o dalininkei Vilniaus miesto savivaldybei skiriant tikslinius finansinius įnašus, negali būti traktuojami kaip įstaigos mokumo įrodymas. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokia apeliacinės instancijos teismo išvada yra nepagrįsta.

53. *Viešųjų įstaigų įstatymo 13* straipsnio 10 dalyje, be kita ko, įtvirtinta, kad viešoji įstaiga gautą paramą (lėšas, bet kokį kitą turtą, jai suteiktas paslaugas), taip pat kitas negražintinai gautas lėšas naudoja paramą suteikusių ar lėšas perdavusių asmens nurodytiems (jeigu perduodamas šias lėšas, kitą turtą ar suteikdamas paslaugas asmuo davė tokius nurodymus) tikslams. *Viešųjų įstaigų įstatyme* nėra nuostatų, draudžiančių įstaigos dalininkui perduoti įstaigai lėšas jos veiklos vykdymo tikslams siekti. Vadinasi, tokios (įstaigos dalininko perduotos) lėšos *Viešųjų įstaigų įstatymo 13* straipsnio 10 dalies prasme (įstaigos dalininkui nenurodžius kitaip) gali būti naudojamos viešosios įstaigos veiklai finansuoti.

54. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas klausimą dėl viešosios įstaigos nemokumo momento nustatymo, be pagrindo nevertino faktinių aplinkybių, susijusių su savivaldybės, kaip viešosios įstaigos dalininkės, finansinių įnašų naudojimu įstaigos veiklos vykdymo tikslams siekti. Pažymėtina, kad šios bylos procese nėra sprendžiamas savivaldybės biudžeto lėšų panaudojimo viešosios įstaigos veiklai finansuoti teisėtumo klausimas. Šiai bylai teisingai išspręsti yra svarbus viešosios įstaigos nemokumo momento nustatymas, o šiam klausimui išnagrinėti reikšmingas yra pats dalininkės lėšų perdavimo įstaigos veiklai finansuoti faktas. Teisėjų kolegija nurodo, jog dalininkės lėšos, perduotos įstaigai, tapo įstaigos nuosavybe, todėl galėjo būti naudojamos vykdant įsipareigojimus ir kitais būdais gerinant įstaigos finansinę padėtį.

55. Juridinio asmens nemokumo nustatymas – fakto klausimas, o šiam klausimui nagrinėjamos civilinės bylos procese išspręsti būtina atlikti papildomą faktinių aplinkybių ištyrimą ir įvertinimą, siekiant nustatyti, kada pasireiškė požymiai, būdingi nemokumo būsenai (žr. šios nutarties 50 punktą). Teisėjų kolegija šiame kontekste atmeta atsakovo B. R. B. kasacinio skundo argumentą, kad viešosios įstaigos nemokumo momentas (2015 m. gegužės mėn.), kaip prejudicinis faktas, nustatytas Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. rugpjūčio 10 d. nutarimu, kuriuo buvo sprendžiamas klausimas dėl šio atsakovo administracinės atsakomybės už pareiškimo dėl bankroto bylos įstaigai iškėlimo nepateikimą. *CPK 182* straipsnio 3 punkto prasme prejudiciniais faktais laikomi administracinio nusižengimo (administracinio teisės pažeidimo) *padariniai*, nustatyti įsiteisėjusiu teismo nutarimu. Akivaizdu, kad teismo tirta aplinkybė dėl viešosios įstaigos nemokumo momento nėra administracinio teisės pažeidimo padarinys, todėl atsakovo kasacinio skundo argumentas dėl šios aplinkybės prejudicialumo yra nepagrįstas.

56. Bylą nagrinėjimo kasacine tvarka ypatumai lemia, kad kasacinis teismas nesprendžia fakto klausimų (*CPK 353* straipsnio 1 dalis), vadinasi, klausimas dėl viešosios įstaigos nemokumo momento nustatymo negali būti išnagrinėtas kasacinio teismo. Todėl teisėjų kolegija naikina apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perduoda bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui (*CPK 359* straipsnio 1 dalies 5 punktas).

57. Teisėjų kolegija pakartotinai nurodo, jog apeliacinės instancijos teismas, iš naujo nagrinėsiantis bylą, turi papildomai ištirti ir įvertinti faktines aplinkybes, reikšmingas viešosios įstaigos nemokumo momentui nustatyti (žr. šios nutarties 46–50 punktus), ir tada, priklausomai nuo šio momento, spręsti, kada atsirado įstaigos vadovo ir dalininkų pareiga pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos įstaigai iškėlimo.

58. Kiti kasacinių skundų argumentai neturi reikšmės vienodai teismų praktikai formuoti, todėl teisėjų kolegija nepasisako dėl tokių argumentų.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

59. Bylinėjimosi išlaidos, susidariusios kasaciniame teisme, įskaitant ir 85,29 Eur išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, bus paskirstytos apeliacinės instancijos teisme, šiam iš naujo išnagrinėjus bylą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos *civilinio proceso kodekso 359* straipsnio 1 dalies 5 punktu ir *362* straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 15 d. nutartį panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Alė Bukavinienė

Virgilijus Grabinskas

Algis Norkūnas

Paminėta tekste:**Bylos:**

3K-3-453/2014 Dėl žalos atlyginimo

e3K-3-17-421/2016 Dėl žalos atlyginimo

3K-3-327-706/2016 Dėl įmonei padarytos žalos atlyginimo

e3K-3-450-219/2018 Dėl teisės normų, reglamentuojančių tyčinio bankroto pripažinimą ir žalos atlyginimą, aiškinimo ir taikymo

Teisės aktai:

Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas

2 str. Viešosios įstaigos samprata

7 str. Viešosios įstaigos dalininkai

9 str. Viešosios įstaigos organai

10 str. Viešosios įstaigos visuotinis dalininkų susirinkimas

13 str. Viešosios įstaigos nuosavas kapitalas ir negrąžintinai gautos lėšos

Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas

3 str. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas

18 str. Akcininko teisė gauti informaciją

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas

12 str. Rungimosi principas

65 str. Pagrindai teisėjui nušalinti

178 str. Įrodinėjimo pareiga

182 str. Atleidimas nuo įrodinėjimo

353 str. Bylos nagrinėjimo ribos

359 str. Kasacinio teismo teisės

Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso patvirtinimo“

359 str. Atstovavimas

362 str. Bylos nagrinėjimas kasacinės instancijos teismo posėdyje

Dėl verslo apskaitos standartų patvirtinimo

Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas

1 str. Įstatymo paskirtis

2 str. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

4 str. Pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo pagrindai

5 str. Pareiškimas teismui dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei

6 str. Kreditoriaus (kreditorių) pareiškimas teismui dėl bankroto bylos iškėlimo

8 str. Įmonės vadovo ar kitų asmenų pagal kompetenciją pareiškimas teismui dėl bankroto bylos iškėlimo

